

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/294871562>

Balıkçılık Sektöründe Su Ürünleri Kooperatiflerinin Yeri ve Önemi

Conference Paper · May 2015

CITATION

1

READS

8

1 author:

Kadir Doğan

Istanbul University

32 PUBLICATIONS 11 CITATIONS

SEE PROFILE

Some of the authors of this publication are also working on these related projects:

The role of Istanbul fish co-operatives in Turkish fisheries [View project](#)

Marmara Bölgesi Balıkçılık Sektöründe Faaliyet Gösteren İşsu Kooperatiflerinin Mevcut Durumu ve Örgütlenme Yapıları [View project](#)

All content following this page was uploaded by [Kadir Doğan](#) on 20 December 2016.

The user has requested enhancement of the downloaded file. All in-text references [underlined in blue](#) are added to the original document and are linked to publications on ResearchGate, letting you access and read them immediately.

Balıkçılık Sektöründe Su Ürünleri Kooperatiflerinin Yeri ve Önemi *Importance and Place of Cooperatives in the Fisheries Sector*

Kadir DOĞAN¹

(Küreselleşme Sürecinde Ekonomi-Siyaset-Toplum ve Kooperatifçilik. 21. Milletlerarası Kooperatifçilik Kongresi. 14-15 Mayıs 2015 Safranbolu-Karabük/Türkiye Kongresinde Bildiri Olarak Sunulmuş ve Bildiri Kitabında Yayınlanmıştır. Editör Prof. Dr. Hikmet KAVRUK)

Özet

Tarım sektörü, gıda gereksinimini karşılaması, sanayiye ham madde sağlaması, istihdam yaratması gibi fonksiyonlarından dolayı önemini sürekli korumaktadır. Balıkçılık alt sektörü tarım sektörü içerisinde ekonomik bakımdan önemli bir paya sahiptir. Balıkçılar sektör içerisinde faaliyetlerini sürdürürken kooperatif adı altında örgütlenmişlerdir. Su Ürünleri Kooperatiflerinin amaçları, balıkçılık alt sektöründe her türlü su canlılarının üretimi, yetiştiriciliği, avcılığı, işleme, depolama ve pazarlama konularında ortaklarına hizmet vermek ve gerektiğinde bu konularla ilgili tesisleri kurmak ve işletmektir. Bu çalışmada, su ürünleri kooperatiflerinde örgütlenmenin tarihsel gelişimi, mevcut durumu ve ekonomik öneminin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Elde edilen verilere göre 2013 yılı sonu itibarıyla 68 ilimizde % 64,1'i denizlerde, % 35,9'u içsularda olmak üzere toplam 572 adet su ürünleri kooperatifi ve bu kooperatiflere üye 31.070 balıkçı faaliyet göstermektedir. Kooperatiflerin bölgelere göre dağılımında Marmara Bölgesi %29,0'luk oranla ilk sırada yer alırken, bu bölgeyi sırasıyla Karadeniz Bölgesi % 22,2, Ege Bölgesi % 18,2, Akdeniz Bölgesi % 13,6, İç Anadolu Bölgesi % 7,5, Doğu Anadolu Bölgesi % 7,2 ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi % 2,3 ile takip etmektedir. Kooperatif çatısı altında örgütlenen balıkçılar, dikey örgütlenmede birim kooperatifleri kadar başarılı değillerdir. Kooperatiflerin % 39,2'si bir araya gelerek 16 bölge birliği, 15 bölge birliği ise üst örgüt olan Su Ürünleri Merkez Birliğini kurmuşlardır.

Anahtar Kelimeler: Tarım sektörü, balıkçılık sektörü, kooperatifçilik, su ürünleri kooperatifleri, balıkçı örgütleri.

Abstract

Agriculture sector always keeps its importance because of some of its functions such as meeting the need of nutrition, providing raw material to the industry and generating employment. Among agricultural sectors, fisheries sector has an important share economically. While the fishermen continue their activities in the sector, they were organized under cooperatives. The aims of the fisheries cooperatives are, providing service to the cooperative society on the production, culturing, hunting, processing, storage

¹İstanbul Üniversitesi, Su Ürünleri Fakültesi Yetiştiricilik Bölümü,
kadogan@istanbul.edu.tr

and marketing of all kinds of seafood and besides, building and managing facilities on these subjects. In this study, analysis of historical development, current status and economical importance of organizing under fisheries cooperatives was aimed. Depending on the obtained data, a total of 572 fisheries cooperatives (64.1% in the seas and 35.9% in freshwater) and 31.070 fishermen continue their business in 68 cities of Turkey as of the end of 2013. In the distribution of the cooperatives to the regions, Marmara region takes the first place with a rate of 29%. Marmara region is followed by Blacksea region with a rate of 22.2%, Aegean region with 18.2%, Mediterranean region with 13.6%, Central Anatolia region with 7.5%, Eastern Anatolia region with 7.2% and Southeastern Anatolia region with 2.3%. Fishermen organized under cooperatives are not as successful as unit cooperatives in the vertical unionization. 39.2% of the cooperatives has united and formed 16 regional unions and 15 of the regional unions have formed a one level upper organization which is called Central Fisheries Union.

Key words: Agriculture sector, fisheries sector, cooperation, fishery cooperatives, fishermen organizations.

GİRİŞ

Tarım sektörü, gıda ihtiyacını karşılaması, sanayiye ham madde sağlaması, istihdam yaratması gibi fonksiyonlarından dolayı önemini sürekli korumaktadır. Tarım sektörü içerisinde çiftçilerin ekonomik ve sosyal problemlerini çözmeye etkinliğini arttırabilmeleri için örgütlenmeleri yetersiz kalmıştır. Bu bakımdan tarımsal faaliyetlerini ekonomik koşullara göre geliştirmeleri ve sürdürebilmeleri için örgütlenmelerini tamamlamaları gerekmektedir. Tarım kesiminin örgütlenmesinde kamu kesimi, kooperatifler, ziraat odaları, hizmet birlikleri ve üretici örgütleri faaliyet göstermektedir. Çiftçi örgütleri içinde en önemli yeri kooperatifler almaktadır. Çiftçiler, ekonomik haklarını korumak ve güç birliği yaparak üretim faaliyetlerinden daha fazla pay almak amacıyla tarımsal kooperatiflere ortak olurlar. Ülkemizde 2014 yılı verilerine göre değişik konularda faaliyet gösteren 12.598 tarım kooperatifi ve bu kooperatiflerin de 4.321.838 ortağı bulunmaktadır (tarim.gov.tr, 2014). Bu kooperatifler ve ortakları; tarımsal üretim, pazarlama ve üretilen ürünlerin tüketiciye ulaştırılmasında en önemli ekonomik ve sosyal amaçlı örgütlerdir.

Balıkçılık alt sektörü de tarım sektörü içerisinde ülke ekonomisine sosyo ekonomik bakımdan katkılar sağlayan önemli bir koludur. Balıkçılık alt sektöründe yaşanan birçok sorunun çözümlenmesinde balıkçıların kooperatif adı altında örgütlenmesi önemli rol oynamaktadır. Balıkçılık alt sektöründe çok önemli bir paya sahip olan balıkçı av filolarının yasal olarak bağlı olduğu, su ürünleri kooperatifleri ve bölge birlikleri yaptığı

balıkçılık faaliyetleriyle ekonomik ve sosyal gelişmeye katkıda bulunmaktadırlar.

Türkiye’de TÜİK 2013 yılı verilerine göre toplam su ürünleri üretimi 607 bin ton olarak gerçekleşmiştir. Üretimin % 48,6’sını deniz balıkları, %7,2’sini diğer deniz ürünleri, %5,8’ini içsu ürünleri ve %38,4’ünü kontrollü yetiştiricilik ürünleri oluşturmuştur. Su Ürünleri Kooperatiflerinin amaçları; balıkçılık sektöründe her türlü su ürünlerinin entansif yetiştiriciliği, avcılığı, işleme, depolama ve pazarlama konularında ortaklarına hizmet vermek ve gerektiğinde bu konularla ilgili tesisleri kurmak ve işletmektir. Balıkçılık sektörünün her aşamasında faaliyet gösteren su ürünleri kooperatifleri tarım sektörüne ve ülke ekonomisine azımsanmayacak derecede katkı sağlamaktadır.

Dünyanın birçok yerinde olduğu gibi, Türkiye’de de kıyasal alanların en yoğun ve en eski kullanıcıları balıkçılardır. Geleneksel nedenlerin yanı sıra coğrafik nedenler ve işsizlik gibi faktörlerin etkisiyle, kıyasal alanlarda yaşayan insanların bir bölümü balıkçılığa yönelmiş ve bu uğraşmayı kendilerine meslek olarak seçmişlerdir. Buna karşılık balıkçılığa bağlı kooperatifçilik hareketi beklenen ivmeyi gösterememiş, var olan birçok su ürünleri kooperatifi de kuruluş amaçlarını gerçekleştirmekten uzak bir yapı sergilemiştir (Ünal ve Yercan, 2006:223).

Türkiye’de su ürünleri kooperatifçilik hareketi 1942 yılında Halk Bankasının öncülüğünde başlamış, 1969 yılında 1163 Sayılı Kooperatifler Kanununun çıkmasıyla derli toplu bir mevzuata kavuşmuştur. 1971 yılında 1380 Sayılı Su Ürünleri Kanunu ile sektöre canlılık gelmiş, su ürünleri kooperatiflerine tanınan değişik ayrıcalıklarla, balıkçıların çok sayıda kooperatif bünyesinde toplanmaları sağlanmıştır (Arısoy 1974: 24, Çıkin ve Elbek 1991: 167).

Türkiye’de su ürünleri kooperatifçiliğinde yıllara göre değişiklikler görülmektedir. Ülkemizde 1973 yılında 133 su ürünleri kooperatifi ve 4 su ürünleri kooperatif birliği (GTHBSÜGM,1975:31), 1980 yılında 227 su ürünleri kooperatifi 6 kooperatif birliği ve 14.750 üyesi (TOBSÜDB, 1982:10) var iken bu sayı 1989 yılında 421 kooperatif, 8 kooperatif birliğine (Çıkin ve Elbek 1991:168, Akyol vd., 2006:379), 2009 yılında 522 kooperatif ve 29.198 ortağa, 14 kooperatif bölge birliğine (Doğan ve Timur, 2010:855) yükselmiş, 2012 yılında ise kooperatif sayısı 574’e, kooperatife ortak sayısı 30.893’e, 16 kooperatif bölge birliğine ulaşmıştır (tedgem.gov.tr, 2012). Günümüzde 2014 yılı sonu itibarıyla kooperatif ve üye sayısında bir düşüş yaşanarak 559 adet su ürünleri kooperatifi ve

bu kooperatiflere ortak olan 29.997 balıkçısı bulunmaktadır (tarim.gov.tr, 2014). Balıkçılık sektörü içinde kooperatif adı altında örgütlenmek önemlidir. Kooperatifler birim kooperatifleri dışında bölge birlikleri, bölge birlikleri dikey örgütlenerek merkez birliklerini oluşturmuşlardır. Ayrıca sektör içerisinde kooperatiflerin dışında üretici birlikleri de faaliyet göstermektedir (Yılmaz vd.,2009:229).

Bu çalışmada, balıkçılık alt sektörünün ülke ve tarım sektörü içerisindeki yeri değerlendirilerek su ürünleri kooperatiflerinin balıkçılık sektörüne katkıları irdelenmiştir. Balıkçılık alt sektörünün önemli ekonomik fonksiyonlarından olan su ürünleri kooperatiflerinin tarihsel gelişimi, mevcut durumu, illere ve bölgelere göre dağılımı, örgütlenme yapıları, balıkçılık sektörüne katkıları ve ekonomik öneminin değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Elde edilen sonuçların bu konuda yapılacak olan çalışmalara ve kooperatif organizasyonları ile uğraşanlara ışık tutması amaçlanmıştır.

MATERYAL VE METOT

Çalışmanın materyalini ülkemizdeki denizlerde ve içsu kaynaklarında avcılık amacıyla kurulmuş ve halen faaliyetlerini sürdüren su ürünleri kooperatiflerine ait dokümantasyon bilgileri oluşturmaktadır. Öncelikle birincil veriler Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Tarım Reformu Genel Müdürlüğü tarafından tutulan tarımsal örgütlenme tablosundan elde edilmiştir. Elde edilen bilgiler doğrultusunda su ürünleri kooperatiflerinin Türkiye'deki sayılarını, illere göre dağılımlarını, kooperatiflere üye olan balıkçı sayılarını ve balıkçılık sektörüne katkılarını ortaya çıkarmak amaçlandığından bu amaca yönelik düzenlenen bir anket hazırlanmıştır. Hazırlanan anketler Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürlüklerine gönderilmiştir. Daha sonra İl Müdürlüklerinden gelen bilgiler doğrultusunda ayrıca kooperatiflerin yerelde kurulu buldukları yerleşim yerlerindeki kooperatif yöneticileriyle görüşmeler yapılmıştır. Elde edilen veriler illere göre kooperatif sayıları, üye sayıları, örgütlenme yapıları bilgisayara aktarılarak veriler bilgisayar ortamında Microsoft Excel XP yazılımında düzenlenmiş ve bu programda analizler yapılmıştır.

BULGULAR VE TARTIŞMA

Çalışma bulguları balıkçılık alt sektörünün ülke ekonomisi ve tarım sektörü içerisindeki yeri, su ürünleri kooperatiflerinin yıllara, illere ve bölgelere göre dağılımları, gelişimleri, örgütlenme yapıları ve balıkçılık sektörüne katkıları ayrı ayrı ele alınıp analiz edilecektir.

Balıkçılık Alt Sektörü

Türkiye’de balıkçılık sektörü, tarım sektörü içerisinde önemli bir yere sahiptir. Balığın değerli bir besin kaynağı olmasının yanında iş kolu bakımından da sosyo-ekonomik alanda önemli katkıları bulunmaktadır. Balıkçılık sektörü; başta gıda olmak üzere sağlık, çevre, turizm, imalat ve lojistik sektörleri ile yakın ilişkileri nedeniyle ekonomik büyümede dolaşımıyla ülke kalkınmasında stratejik bir öneme sahiptir (Bilecik, 2012:209). Üç tarafı denizlerle çevrili bir yarımada konumunda olan ülkemizin 8.333 km’lik kıyı şeridi ve 177.714 km uzunluğunda nehirleri ve her geçen gün artan su ürünleri yetiştiriciliğine uygun koşullar içeren göl, gölet ve baraj gölleri mevcuttur. Bu nedenle var olan balıkçılık kaynaklarının etkin ve sürdürülebilir kullanımı sektör açısından büyük önem taşımaktadır.

Ülkemizde TÜİK 2013 yılı verilerine göre toplam su ürünleri üretimi 607.515,2 ton olarak gerçekleşmiştir. Üretimin %61,6’sı (374.121,3 ton) deniz ve iç sulardan avcılıkla, %38,4’ü (233.393,9 ton) ise deniz ve iç sularda kontrollü yetiştiricilikle elde edilmiştir (TÜİK, 2013). Balıkçılığın ekonomiye katkıları; insan beslenmesinde önemli bir protein kaynağı olarak beslenme açısından taşıdığı önem, bazı sanayilere hammadde sağlaması, sektörde geniş istihdam olanakları bulunması, yüksek ihracat potansiyeline sahip olması, avlama, işleme, yetiştiricilik ve taşımacılık gibi araç ve gereçlerin getirdiği teknolojik gelişme gibi ekonomik nedenlerden dolayı balıkçılık sektörünün önemi ortaya çıkmaktadır (Doğan, 1997:15). Balıkçılık sektörünün ülke ekonomisine sağladığı sosyo-ekonomik katkıları 2009 ve 2013 yılları arasında Tablo 1’de ayrıntılı olarak verilmiştir.

Tablo 1. Balıkçılık alt sektörünün ülke ekonomisine sağladığı sosyo-ekonomik katkıları (2009-2013)

Balıkçılık Alt Sektörünün Katkıları	Değer (2009)	Değer (2013)
Üretim (Ton)	622.962	607.515,2
GSMH değeri (TL)	1.778.417.772	3.261.824.440
İhracat (TL)	524.118.881	1.083.243.678
İthalat (TL)	165.226.808	359.450.196
Kişi başı tüketim (Kg)	7,569	6,300
Ruhsatlı tekne sayısı (Adet)	16.845	19.669
Avcılık ruhsat sayısı (Kişi)	141.171	142.097
Teknelerde çalışan sayısı (Kişi)	47.413	33.455
Kooperatif sayısı (Adet)	522	572
Kooperatife üye balıkçı sayısı (Kişi)	29.198	31.070

Kaynak, TÜİK, 2009, TÜİK, 2013, tuik.gov.tr, 2014

Balıkçılık alt sektörü, 33.455'i avcılık faaliyetinde olmak üzere yaklaşık 80.000 kişiye doğrudan istihdam sağlamaktadır. Üretilen balığı işleyen, ürünü muhafaza eden, nakleden, pazarlayan bir dizi alt sektörleriyle de dolaylı olarak birçok kişiye iş alanı ve katma değer yaratan bir sektördür. Balıkçılık sektörünün 2013 yılı cari fiyatlarla ülke ekonomisine sağladığı Gayri Safi Yurtiçi Hasıla değeri 3.261.824.440 TL olarak gerçekleşmiştir (tuik.gov.tr, 2014). Ayrıca sektör ihracatta yarattığı katma değer yönünden de büyük bir öneme sahiptir.

Balıkçılık sektörünün her aşamasında su ürünleri kooperatiflerinin katkısı vardır. Tablo 1'den de anlaşılacağı gibi tarım sektörü içerisinde yer alan ve ülke ekonomisine katma değer sağlayan balıkçılık sektörü katkıları artış göstermiştir. Avcılık ve yetiştiricilikte teknolojinin gelişmesi sonucu av araç ve gereçlerinde, tekne sayılarında ve niteliklerinde gelişmeler olmuş ve teknelerde istihdam edilen balıkçı sayısında artış sağlamıştır. Bu da su ürünleri kooperatiflerinin ve kooperatiflere ortak olan balıkçı sayılarının istihdamına olanak sağlamıştır.

Su Ürünleri Kooperatifleri ve Tarihsel Gelişimi

Kooperatifin amacı, her türlü su ürünlerinin yetiştiriciliği, avcılığı, işlenmesi, depolanması, pazarlanması konularında ortaklarına hizmet

vermek ve gerektiğinde bu konularla ilgili tesisleri kurmak ve işletmek olduğundan buna yönelik faaliyetinde bulunmaktadır.

Su ürünleri kooperatiflerinin kuruluş sebebi; balıkçılık sektöründe faaliyet gösteren ortakların üretimi arttırarak toplum içerisinde yaşam ve refah seviyesini yükseltmektir. Ortak amaç doğrultusunda bir örgütlenme biçimi olan kooperatifler ülke ekonomisine girdi sağlamak için sektörde avcılık, yetiştiricilik, işleme ve pazarlama faaliyetinde bulunarak amacını gerçekleştirmiş olur.

Türkiye’de su ürünleri kooperatifçilik hareketi Halk Bankası’nın öncülüğünde başlamış ve su ürünleri kooperatifi ilk olarak 1949 tarihinde İstanbul’da kurulmuştur (DPT, 2001:42, Timur ve Doğan, 2003:71). Su ürünleri kooperatifçiliğinin başladığı 1942 yılından günümüze kadar olan süreçte kooperatifçilikte yeni yapılanmalar, gelişmeler ve değişiklikler kaydedilmiştir. 1969 yılında 1163 Sayılı Kooperatifler Kanununun çıkmasıyla bir mevzuata kavuşmuş ve 1971 yılında 1380 Sayılı Su Ürünleri Kanunu ile kooperatif çatısı altında örgütlenmeye başlamıştır. 1973 yılında 133 olan su ürünleri kooperatifi yıllar itibariyle günümüze kadarki zaman içerisinde bazı yıllarda azalma olsa bile artış kaydeden bir seyir göstermiştir. Su ürünleri kooperatifleri 1980 yılında 227, 1986 yılında 384, 1989 yılında 412, 1999 yılında 374, 2001 yılında 407, 2003 yılında 413, 2005 yılında 465, 2009 yılında 522, 2012 yılında 574 ve 2013 yılında ise 572 kooperatif ve kooperatife ortak olan 31.070 balıkçıya ulaşmıştır. Bu süreç içerisinde hem kooperatif hem de ortak balıkçı sayısında artış kaydedilmiştir.

Balıkçılık faaliyetlerini gerçekleştiren ve ortaklarının ekonomik kazanımlarını yükseltmeye çalışan su ürünleri kooperatifleri ülkemizde yıllar itibariyle değişiklik göstermişlerdir. Bu değişim sadece birim kooperatiflerinde olmayıp bölge birlikleri ve merkez birliğinde de kaydedilmiştir. Kooperatiflerin değişimi ve gelişimi yıllar itibariyle Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2. Türkiye su ürünleri kooperatiflerinin yıllar itibariyle gelişimi

Yıllar	Birim Kooperatif (*)		Kooperatif Bölge Birliği			Kooperatif Merkez Birliği			
	Kooperatif Sayısı	Ortak Balıkçı Sayısı	Kooperatif Sayısı	Ortak Kooperatif Sayısı	Ortak Balıkçı Sayısı	Merkez Birliği Sayısı	Ortak Birlik Sayısı	Ortak Kooperatif Sayısı	Ortak Sayısı
1973 ¹	133	5.600	4	45	1.743	-	-	-	-
1980 ²	227	14.750	6	55	2.586	-	-	-	-
1985 ³	260	16.940	6	85	5.281	-	-	-	-
1989 ³	421	21.703	8	115	8.250	-	-	-	-
1990 ³	208	14.500	2	45	4.567	-	-	-	-
1995 ³	312	15.783	4	51	5.054	-	-	-	-
2000 ³	379	17.329	5	77	9.680	-	-	-	-
2003 ³	413	21.719	8	111	9.800	1	7	97	6.200
2005 ³	479	25.325	12	160	11.150	1	8	111	6.801
2006 ³	501	27.072	13	158	11.174	1	8	120	7.736
2007 ³	519	28.162	13	178	11.189	1	11	159	9.722
2008 ³	523	28.400	14	197	12.013	1	11	174	10.144
2009 ⁴	522	29.198	14	200	11.945	1	12	180	10.420
2010 ³	550	29.957	14	202	12.377	1	12	182	10.824
2011 ³	557	30.021	15	207	13.539	1	12	179	10.935
2012 ³	574	30.893	16	212	13.020	1	13	185	10.416
2013 ³	572	31.070	16	210	13.053	1	13	184	10.490
2014 ³	559	29.997	16	224	14.549	1	15	215	13.457

(*) 06.10.1988 tarih ve 3476 sayılı Kanun 3'üncü Geçici Maddesindeki, "Halen kurulmuş ve faaliyette bulunan kooperatifler anasözleşmelerini 2 yıl içinde bu Kanun hükümlerine intibak ettirmek zorundadırlar. Bu hususa riayet etmeyen kooperatifler dağılmış sayılır." hükmü gereği, 25.10.1988-25.10.1990 tarihleri arasında, 1163 sayılı Kanunla değişik 3476 sayılı Kanuna intibak yapmayan su ürünleri kooperatifleri dağılmış sayılarak tüzel kişilikleri sona erdiğinden kooperatif sayısı düşmüştür.

Kaynak: ¹(GTHBSÜGM,1975:31), ²(TOBSÜDB, 1982:10), ³(GTHB, 2015), ⁴(Doğan ve Timur, 2010:855)

Su ürünleri Kooperatiflerinin İllere Göre Dağılımı

Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı kayıtlarının değerlendirilmesi sonucu ülkemizin 68 ilinde balıkçılıkla uğraşan su ürünleri kooperatifleri kurulmuştur. 2013 yılı sonu itibariyle kıyıları ve içsu yörelerimizdeki 68 ilimizde örgütlenmiş 572 adet su ürünleri kooperatifi ve 31.070 bulunduğu tespit edilmiştir. Bu kooperatiflerden 423'ü kooperatif ve 24.943

ortağı denize kıyısı olan yörelerde, geriye kalan 149 kooperatif ve 6.127 ortağı ise içsu yörelerindeki su canlıları üretim kaynaklarında faaliyet göstermektedirler. İç su balıkçılığı ile uğraşan ve su ürünleri kooperatiflerinin bulunduğu il sayısı 39, denize kıyısı olan ve deniz balıkçılığı ile ilgili su ürünleri kooperatifi olan il sayısı ise 29 olarak bulunmuştur (Tablo 3).

Tablo 3. Türkiye su ürünleri kooperatiflerinin illere göre dağılımları (2009 ve 2013).

Su Ürünleri Kooperatifinin Bulunduğu İlin Adı	Su Ürünleri Kooperatifleri (2009 Yılı)		Su Ürünleri Kooperatifleri (2013 Yılı)	
	Kooperatif Sayısı	Ortak Sayısı	Kooperatif Sayısı	Ortak Sayısı
Adana	11	806	13	852
Adıyaman	7	145	6	158
Afyonkarahisar	7	308	7	300
Aksaray	1	36	1	36
Ankara	7	140	8	151
Antalya	18	821	16	710
Ardahan	0	0	1	26
Artvin	3	216	3	216
Aydın	13	652	12	794
Balıkesir	18	1.022	21	760
Bartın	3	258	3	258
Bilecik	1	26	1	24
Bingöl	2	30	1	15
Bitlis	3	225	3	180
Bolu	1	27	2	31
Burdur	8	332	8	316
Bursa	15	879	18	1.004
Çanakkale	22	621	27	864
Çankırı	2	191	2	170
Çorum	0	0	1	17
Denizli	3	184	4	154
Diyarbakır	0	0	1	14
Düzce	2	98	2	99
Edirne	14	1.050	16	1.156
Elazığ	14	272	13	283
Erzincan	1	15	1	19
Eskişehir	6	130	6	120
Gaziantep	1	22	1	22

638 Küreselleşme Sürecinde Ekonomi-Siyaset- Toplumve Kooperatifçilik

Giresun	8	446	10	575
Gümüşhane	2	36	2	36
Hatay	11	366	12	362
Isparta	14	885	14	815
İstanbul	50	3.793	51	4.044
İzmir	42	2.613	45	2.649
Kahramanmaraş	3	170	3	197
Karaman	1	22	1	22
Kars	1	28	1	30
Kastamonu	6	241	6	252
Kayseri	4	172	4	287
Kırıkkale	0	0	1	15
Kırklareli	3	197	3	189
Kırşehir	1	20	2	20
Kocaeli	10	629	10	614
Konya	11	1.000	11	993
Kütahya	3	90	3	99
Malatya	6	349	7	349
Manisa	6	490	6	403
Mardin	0	0	1	16
Mersin	10	440	11	517
Muğla	26	1.409	27	1.711
Muş	0	0	1	46
Nevşehir	1	15	2	30
Ordu	10	622	11	577
Osmaniye	0	0	1	39
Rize	20	1.525	26	1.637
Sakarya	2	194	2	194
Samsun	17	1.449	19	1.388
Sinop	9	329	9	313
Sivas	4	123	4	113
Şanlıurfa	4	104	4	89
Tekirdağ	7	365	8	394
Tokat	2	58	2	62
Trabzon	20	1.480	23	2.015
Tunceli	3	78	4	85
Van	5	146	9	263
Yalova	7	274	9	325
Yozgat	1	112	1	113
Zonguldak	9	422	8	443
Toplam	522	29.198	572	31.070

Kaynak. GTHB, 2009, GTHB, 2013

Türkiye su ürünleri kooperatifleri ile ilgili 1980 yılında yapılan bir çalışmada ülkemizin sahilleri ve iç su kaynaklarında yer alan toplam 42 ilimizde 227 adet su ürünleri kooperatiflerinin faaliyet gösterdiği, bunlardan % 42'sinin (96) deniz balıkçılığı %58'inin (131) içsu balıkçılığı konusunda faaliyet gösteren kooperatiflerden oluştuğu bildirilmiştir (TOBSÜDB, 1982:11). Doğan ve Timur (2010:855) yılında aynı konuda yaptıkları çalışmada 2009 yılı sonu itibariyle %64'ü (336) denizlerde, %36'sı (186) iç sularda balıkçılık yapan toplam 522 adet kooperatif ve 29.198 ortağın olduğunu rapor etmişlerdir. Yapılan bu çalışmada ise, 2013 yılı sonu itibariyle 2009 yılında 522 olan kooperatif sayısı 68 ilde 572 ye kooperatiflere üye sayısı ise 31.070'e yükselmiştir. 1980'li yıllarda içsularda daha fazla kooperatif var iken bu sayı 2009 yılında denizlerde daha fazla bulunmuştur. Bunun nedeni denizlerdeki üretimin artmasından ileri gelmektedir.

Türkiye'de kurulmuş faal olan su ürünleri kooperatiflerinin 2009 ve 2013 yılları illere göre dağılımları ve üye sayıları 2009 ve 2013 Tablo 3'de verilmiştir.

Tablo 3'ün incelenmesinden görüleceği gibi kooperatif sayısının en fazla olduğu (50 kooperatif ve 4.044 üye balıkçısıyla) il İstanbul'dur. Coğrafi bakımdan su canlıları üretim potansiyeli kısıtlı olan Ardahan, Bilecik, Bingöl, Çorum, Diyarbakır, Erzincan, Gaziantep, Karaman, Kars, Kırıkkale, Mardin, Muş, Osmaniye ve Yozgat illerinde kurulmuş birer adet su ürünleri kooperatifi ile son sırada yer almaktadırlar.

Timur ve Doğan, (2003:69)'de yaptıkları bir çalışmada İstanbul'da 2002 yılında 34 su ürünleri kooperatifi 2.427 üye balıkçısı olduğunu rapor etmişlerdir. Aynı konuda yapılan farklı bir çalışmada 2009 yılı sonu itibariyle İstanbul ilinde 50 adet kooperatif ve 3.793 balıkçısının olduğunu bildirmişlerdir (Doğan ve Timur, 2010:856; Karademir, 2012:35). Yapılan bu çalışmada ise İstanbul ilinde 2013 yılı sonu itibariyle hem kooperatif sayısında hem de üye sayısında artış kaydedilmiştir. Önceki yıllarla karşılaştırıldığında hiç su ürünleri kooperatifi olmayan, kısıtlı iç su potansiyeline sahip Ardahan 16, Çorum 17, Diyarbakır 14, Kırıkkale 15, Mardin 16, Muş 46 ve Osmaniye 39 ortaklı birer su ürünleri kooperatifi kurulmuş ve balıkçılığa başlamışlardır.

Su Ürünleri Kooperatiflerin Bölgesel Dağılımı

Su ürünleri kooperatifleri balıkçılıkla ilgili kaynağın bulunduğu her bölgede ve ilde faaliyetini sürdürmektedir. Bu araştırmada, su ürünleri

kooperatiflerinin coğrafik bölgelere göre dağılımında 166 kooperatif ve 9.568 üye balıkçısıyla Marmara Bölgesi ilk sırada, 13 kooperatif ve 299 üye balıkçısıyla Güney Doğu Anadolu Bölgesi'nin ise son sırada yer aldığı bulunmuştur. Ülkemizdeki su ürünleri kooperatiflerinin bölgelere göre kooperatif sayısı ve üye dağılımları Tablo 4'de verilmiştir.

Tablo 4. Su ürünleri kooperatiflerinin bölgelere göre dağılımları (2013)

Coğrafi Bölge	Kooperatif Sayısı	% Dağılımı	Üye balıkçı Sayısı	% Dağılımı
Marmara Bölgesi	166	29	9568	30,8
Karadeniz Bölgesi	127	22,2	7919	25,4
İç Anadolu Bölgesi	43	7,5	2070	6,7
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	13	2,3	299	1
Ege Bölgesi	104	18,2	6110	19,6
Doğu Anadolu Bölgesi	41	7,2	1296	4,2
Akdeniz Bölgesi	78	13,6	3808	12,3
TOPLAM	572	100	31070	100

Tablo 4 incelendiğinde su ürünleri kooperatif ve kooperatiflere ortak olan balıkçı sayısında coğrafi bölgelere göre değişiklik görülmektedir. Kooperatiflerin bölgelere göre dağılımında; Marmara Bölgesi %29,0'luk oranla ilk sırada yer alırken, bu bölgeyi sırasıyla Karadeniz Bölgesi (%22,2), Ege Bölgesi (%18,2), Akdeniz Bölgesi (%13,6), İç Anadolu Bölgesi (%7,5), Doğu Anadolu Bölgesi (%7,2) ve Güneydoğu Anadolu Bölgesi (%2,3) takip etmektedir.

Denize kıyısı olan bölgelerde kooperatif sayısı ve üye sayısı tüm kooperatiflerin %42,6'sını oluştururken üye sayısı %80,3'ünü oluşturmaktadır. Bunun sebebi avcılığın ve kooperatifçiliğin daha çok deniz kenarında balıkçılık yapan bireylerden oluştuğu ve geçimlerini bu işten kazanımlarıyla açıklanabilir. İç bölgelerdeki üretim alanlarının kısıtlı olması ve kooperatifçiliğin dışında bireysel balıkçılık yaptıklarından içsu balıkçılığıyla ilgili kooperatifleşme sayısı daha alt seviyelerde kalmıştır. Ancak son yıllarda Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı İl Müdürlüğü tarafından göl, gölet, baraj ve nehirler kiraya verilmektedir. Bu yüzden iç sularda balıkçılık yapabilmek için kooperatif çatısı altında örgütlenmenin bir zorunluluk olduğu ortaya çıkmıştır. Kooperatif üyesi olmayan ve üye olup da aidatını ödemeyen üyeler bulunduğu bölgede içsu balıkçılık kaynaklarından yararlanma olanağına sahip değillerdir.

Su Ürünleri Kooperatiflerinin Örgütlenme Yapıları

Ülkemizde 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu kapsamında kurulan ve faaliyet gösteren su ürünleri birim kooperatifleri dikey örgütlenme ile su ürünleri bölge birliği oluşturmuşlardır. Su ürünleri kooperatiflerinde birlik kurmanın amacı, ortak kooperatiflerin su ürünlerini değerlendirme ve pazarlama konularındaki müşterek menfaatlerini korumak, bu hususta iktisadi faaliyette bulunmak, faaliyetlerini koordine etmek ve denetlemek, dış memleketlerle olan münasebetlerini düzenlemek, kooperatifçiliği geliştirmek ve ihtiyaç duyulan hususlarda eğitimlerine yardımcı olmaktır. Bu amaçları gerçekleştirmek ve daha verimli faaliyet yürütmek için bölge birliklerine üye olan 224 kooperatif ve 14.528 balıkçı ortağı, üye olmayan 348 kooperatif ve 16.452 balıkçı ortağı olduğu saptanmıştır. Ülkemizin farklı coğrafi bölgelerinde faal olan 572 kooperatiften %39,2'si üst örgütlenmeye olumlu bakarak 16 Su Ürünleri Kooperatifleri Bölge Birliği kuruluşunu gerçekleştirmişlerdir. Su ürünleri kooperatifi bölge birlikleri ve birliklere üye kooperatif ve üye sayıları Tablo 5'de verilmiştir.

Tablo 5 Su ürünleri kooperatif bölge birliklerine ortak kooperatif ve üye sayıları (2014)

Kooperatif Birliğinin Adı	Bağlı Kooperatif Sayısı	Bağlı Ortak Sayısı
Adana Bölgesi Su Ürünleri Kooperatifleri Birliği	9	582
Antalya Bölgesi Su Ürünleri Kooperatifleri Birliği	10	630
Balıkesir Bölgesi Su Ürünleri Kooperatifleri Birliği	14	800
Çanakkale Bölgesi Su Ürünleri Kooperatifleri Birliği	17	515
Doğu Karadeniz Bölgesi Su Ürünleri Kooperatifleri Birliği	22	1.616
Hatay Bölgesi Su Ürünleri Kooperatifleri Birliği	7	322
İstanbul Bölgesi Su Ürünleri Kooperatifleri Birliği	38	2.850
İzmir Bölgesi Su Ürünleri Kooperatifleri Birliği	20	1.349
Marmara Bölgesi Su Ürünleri Kooperatifleri Birliği	11	791
Mersin Bölgesi Su Ürünleri Kooperatifleri Birliği	9	552
Muğla Bölgesi Su Ürünleri Kooperatifleri Birliği	14	722
Sinop Bölgesi Su Ürünleri Kooperatifleri Birliği	11	443
Samsun Bölgesi Su Ürünleri Kooperatifleri Birliği*	10	1.062
Tekirdağ Bölgesi Su Ürünleri Kooperatifleri Birliği	8	375
Kocaeli Bölgesi Su Ürünleri Kooperatifleri Birliği	10	589
Rize-Artvin Bölgeleri Su Ürünleri Kooperatifleri Birliği	10	1.330
Toplam	224	14.528

* Su Ürünleri Merkez Birliğine üye olmayan bölge birliği
Kaynak. tarim.gov.tr,2014, surkoop.org.tr, 2014

Bölgelere göre kurulmuş olan su ürünleri kooperatifi bölge birlikleri daha çok deniz balıkçılığı kooperatiflerinin oluşturduğu birliklerdir. İç sularda hizmet veren kooperatif bölge birliği henüz örgütlenememiştir. Bu da iç su balıkçılığı yapan kooperatiflerde örgütlenmenin yeterli olmadığını göstermektedir.

Mevcut olan 16 bölge birliğinden, 15 bölge birliği ve 13.466 balıkçı ortağı bir araya gelerek üst örgüt olan Su Ürünleri Merkez Birliğini kurmuşlardır. Bir bölge birliği ise üst örgütlenmeye sıcak bakmadıkları için katılmamışlardır. Su ürünleri birim kooperatiflerinin dikey örgütlenerek bölge birliklerine katılım oranları Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Su ürünleri kooperatiflerinin bölge birliklerine bağlanma oranları (2014)

Coğrafi Bölge	Kooperatif Sayısı	Bağlı Kooperatif Sayısı	Bağlı Olmayan Kooperatif Sayısı	Bağlanma Oranı %
Akdeniz Bölgesi	78	49	29	21,9
Doğu Anadolu Bölgesi	41	0	41	0
Ege Bölgesi	104	20	84	8,9
Güneydoğu Anadolu Bölgesi	13	0	13	0
İç Anadolu Bölgesi	43	0	43	0
Karadeniz Bölgesi	127	57	70	25,4
Marmara Bölgesi	166	98	68	43,8
Toplam	572	224	348	100

Kooperatiflerin dikey örgütlenmeye ve birliklere bağlanma oranları bölgelere göre farklılıklar göstermektedir. Günümüze kadarki süreç içerisinde bu konuda yapılan çalışmalarda üst birliğe bağlanma oranları düşük seviyelerde kalmıştır. Tarım ve Orman Bakanlığı (Daha sonra Tarım ve Köyşleri Bakanlığı, günümüzde ise Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı adını almıştır) tarafından yapılan 1980 Yılı Türkiye Su Ürünleri Kooperatif ve Birlikleri Araştırmasında kooperatiflerin birliklere bağlanma oranları %54'le Karadeniz Bölgesi en yüksek oranla önde gelmektedir. Bu bölgeyi sırasıyla Ege Bölgesi %45, Marmara Bölgesi % 40, Akdeniz Bölgesi % 20, İç Anadolu Bölgesi % 4 ile takip etmektedir. Doğu Anadolu Bölgesi'nde üst birliğe üyelik gerçekleşmemiş, Güney Doğu Anadolu Bölge-

si'nde de kooperatif olmadığından böyle bir girişim olmamıştır (TOBSÜDB, 1982:29). Bu konuda yapılan başka bir çalışmada 1991 yılında birliklere bağlanma oranları Karadeniz'de %54, Batı Anadolu'da %45 olarak (Çıkin ve Elbek, 1991:170, Timur, 2002:17), bulunmuş, 2009 yılı kooperatiflerin birliklere bağlanma oranları ise, Karadeniz Bölgesi % 38, Marmara Bölgesi %55, Akdeniz Bölgesi %71, Ege Bölgesi %23 olarak rapor edilmiştir (Doğan ve Timur, 2010:859). Üst birliklere bağlanma oranları günümüzde 2013 yılı itibariyle Karadeniz Bölgesi'nde % 25,4, Marmara Bölgesi'nde %43,8, Akdeniz Bölgesi'nde %21,9, Ege Bölgesi'nde %8,9 olarak bulunmuştur (Tablo 6).

Bu çalışma göstermiştir ki Türkiye'de su ürünleri kooperatiflerinde örgütlenme bilinci istenilen düzeyde değildir. Faaliyetlerini sürdürmekte olan 572 adet su ürünleri kooperatifinden, bölge birliklerine bağlı olan kooperatif sayısı 224 (%39,2) olarak tespit edilmiştir. Bu da göstermektedir ki kooperatiflerin yaklaşık %60,8'i birliklere bağlı değildir. Bu da göstermektedir ki ülkemizin bütün bölgelerinde su ürünleri kooperatifi kurulup faaliyette bulunsa bile deniz kıyısı olan bölgelerin dışında su ürünleri bölge birliği olmadığından kooperatifler de böyle bir örgütlenmeye gitmemişlerdir.

Su Ürünleri Kooperatiflerinin Balıkçılık Üretimine Etkisi

Su ürünleri kooperatifleri daha çok denizlerimizde ve iç sularımızdaki balıkçılık kaynaklarında avcılık yapmak için kurulmuşlardır. İç kesimlerde kurulan su ürünleri kooperatifleri avcılık dışında iç sularda gökkuşaklı alabalığı yetiştiriciliği, işleme ve pazarlama faaliyetinde de bulunarak üretime katkıda bulunmaktadır. Su ürünleri kooperatiflerine ortak olan balıkçılar başta balık avcılığı olmak üzere üretim gerçekleştirerek geçimlerini sağlamaktadırlar. Ülkemizin her bölgesine dağılmış üretim kaynağının olduğu her yerde avcılık yapmaktadırlar. Bu avcılıkta kullanılan balıkçı tekneleri ve teknelerde istihdam edilen ve geçimini bu işten kazanan balıkçıların sektöre yoğun katkıları vardır. Türkiye'de 2013 yılı itibariyle ruhsatlı toplam 19.669 adet avlama teknesi bulunmaktadır (TÜİK, 2013). Bu teknelerden 16.437 adet denizlerde, 3.232 adet ise iç sularda avcılık faaliyetinde bulunup üretime katkı sağlamaktadır. Su ürünleri kooperatiflerinin üretimdeki etkinliği bölgenin su kaynakları ve

bu kaynakların verimliliğine bağlıdır. Kooperatif ve üye sayısı coğrafi bölgelere göre değişiklik göstermektedir.

Kooperatif ve üye sayısının fazla olması balıkçılık üretimine her zaman doğrudan etkili olmamaktadır. Kısaca ifade etmek gerekirse Karadeniz Bölgesi ülkemiz 2013 yılı toplam avcılık üretiminin % 66,2'sini sağlamasına rağmen tüm kooperatiflerin yalnızca %22,2'sini temsil etmektedir. Diğer tarafta aynı yılda Marmara Bölgesi'nde, toplam avcılık üretimimizin % 13,0'ü elde edilirken kooperatifleşme oranı % 29,0 düzeyindedir. Yine Ege Bölgesi'nde toplam avcılık üretiminin % 9,1'ini karşılarken kooperatifleşme oranı ise % 18,2 düzeyindedir. Balıkçılık ve üye sayısının fazla olması üretimin fazla olacağı anlamına gelmemelidir. Bunun nedeni bölgenin su kaynakları açısından verimliliği ve teknenin av gücü ile ilişkilidir. Balıkçılıkta kullanılan teknelerin %5,4'ü trol gemisi, %3,3'ü gırgır, %1,3'ü taşıyıcı gemi ve %90'ı ise küçük ölçekli (Uzatma ağları, algarna ve dreçler, parakete ve oltalar ve diğer) gemilerden oluşmaktadır. Balıkçılık üretiminin büyük bölümü su olarak %10'luk paya sahip trol, gırgır gemilerinin avcılığında elde edilmektedir. Üretim sağlandığı trol, gırgır ve taşıyıcı gemilerinin bölgesel dağılımında %46,6'luk oranda Karadeniz Bölgesi önde gelmektedir. Tablo 7'de bölgelere göre su ürünleri kooperatifleri, üye sayıları ve avcılıkla elde edilen toplam su ürünleri değeri verilmiştir. Bölgelere göre verilen kooperatif ve üye sayıları ile içsu, deniz üretimi ve toplam üretimin bölgelere göre oranları da verilerek analiz edilmiştir.

Tablo 7. Bölgelere göre su ürünleri kooperatifleri, üye sayıları ve su ürünleri avcılık üretimi (2013)

Coğrafi Bölge	Koop. Sayısı	Üye balıkçı Sayısı	Deniz Üretimi (Ton)	İç su Üretimi (Ton)	Toplam Üretim (Ton)	Toplam Üretim % Dağılımı
Marmara Bölgesi	166	9568	40703,3	7952,8	48656,1	13
Karadeniz Bölgesi	127	7919	246501,4	1323	247824,4	66,2
İç Anadolu Bölgesi	43	2070	0	5859,2	5859,2	1,6
G. Anadolu Bölgesi	13	299	0	1470	1470	0,4
Ege Bölgesi	104	6110	31936	2142,2	34078,2	9,1
Doğu Anadolu Bölgesi	41	1296	0	11578,3	11578,3	3,1
Akdeniz Bölgesi	78	3808	19906	4745,9	24651,9	6,6
TOPLAM	572	31070	339046,7	35071,4	374118,1	100

Tablo 7'den de anlaşılacağı gibi su ürünleri kooperatif ve üye sayılarının yüksek ya da düşük olması üretimi direkt etkilememektedir. Bölgenin coğrafi yapısı ve su kaynaklarının verimliliği üretime doğrudan etki etmektedir. Örneğin Doğu Anadolu Bölgesi'nde içsu üretiminin %33,0'ünü sağlarken tüm kooperatiflerin yalnızca %7,2'sini temsil etmektedir. İçsu ürünlerinde bu bölgemiz kooperatif ve ortak sayısının çok olmasından değil kaynakların verimli olmasından üretimde ön plana çıkmıştır.

Aynı zamanda kooperatif üye sayısı ile üretim miktarı arasında da doğru ve ters orantı tespit edilememiştir. En yüksek oranda üyeye (9.568 üye) sahip olan Marmara Bölgesi toplam avcılık üretiminin ancak % 13,0 (48.656,1 ton)'ünü, Karadeniz Bölgesi ise, 7.919 üyesi ile avcılık üretiminin %66,2 (247.824,4 ton)'sini sağlamaktadır.

Bu da ülkemizde faaliyetlerini sürdürmekte olan su ürünleri kooperatiflerinin etkinliklerinin yalnızca kooperatif ve ortak sayılarıyla ilişkilendirmelerinin yanlış olacağını göstermektedir. Üretim; kooperatifleşmenin etkinliğinin yanında, su ürünleri kooperatiflerinin bulunduğu bölgedeki su kaynaklarının verimli kullanılmasına da bağlıdır. Balıkçılık yapan kooperatifler su kaynaklarını kullanırken balıkçılığın sürdürülebilir olmasına özen göstermeleri gerekmektedir.

SONUÇ

Balıkçılık alt sektörü içerisinde kooperatifler, avcılık, yetiştiricilik, işleme, depolama, pazarlama konularında hizmet vermek ve bu konularla ilgili tesisler kurmak ve işletmek gibi faaliyetlerde bulunarak sektöre önemli ölçüde ve nitelikte katma değer sağlamaktadır. Balıkçılık coğrafik özellik ve doğal şartlara bağlı bir üretim işi olduğundan bu faaliyetlerini serbest ekonomi kurallarına göre devam ettirebilmeleri için kooperatif ortaklarının sosyo-ekonomik bakımdan uygun koşullarda olmaları gerekir. Bu koşulların sağlanabilmesi için balıkçılık politikası ve stratejilerinin ülke düzeyinde ve bölge şartlarına göre düzenlenmesi ve geliştirilmesi gerekmektedir.

Balıkçılık politikasının amacı üretim ve verimliliğini arttırarak ürünü talep edenlerin yeterli, sağlıklı ve ekonomik yollardan elde edilmesi sonucu sektör çalışanlarının genel refah düzeyini yükseltmektir.

Bunun sağlanabilmesi için etkin ve tutarlı stratejilerin tespit edilip uygulamaya konulması gerekmektedir. Bu da balıkçılık alt sektörün genel ekonomi içindeki fonksiyonunun geliştirmesiyle çözümlenebilir.

Türkiye’de kooperatifçiliğin gelişme potansiyeli için gerekli ekonomik, sosyal, kültürel ve siyasi koşullar bulunmasına karşın, yılların birikimi ile oluşan sorunlar, yasal düzenlemelerin zamanında yapılmamış ve konunun öneminin yeterince anlaşılammış olması, bu günkü sorunlu yapının en önemli nedenleri arasında sayılabilir.

Su ürünleri kooperatiflerinde görülen ve bir an önce çözüm bulunması gereken sorunlar, ülkemizdeki tüm kooperatifler için de geçerlidir. Bu sorunların giderilmesi ve kooperatifçiliğin ülke kalkınmasına daha fazla katkı sağlaması amacıyla Gümrük ve Ticaret Bakanlığı tarafından hazırlanan Türkiye Kooperatifçilik Stratejisi ve Eylem Planında kooperatifçilik sektörünün sorunlarının çözümünde kamu kuruluşlarına, sektöre ve diğer aktörlere ne gibi görevler düştüğü ortaya konulmuştur. Planda yedi stratejik hedef belirlenmiştir. Bu hedefler; Kamu teşkilatlanması ve kooperatiflere hizmet sunum biçimi yeniden yapılandırılması. Eğitim, danışmanlık, bilgilendirme ve araştırma faaliyetlerinin geliştirilmesi. Örgütlenme kapasitesi ve kooperatifler arası işbirliği imkânlarının arttırılması. Sermaye yapısı ile kredi ve finansmana erişim imkânlarının güçlendirilmesi. İç ve dış denetim sistemlerinin tümüyle revize edilmesi. Kurumsal ve profesyonel yönetim kapasitesinin arttırılması ve mevzuat altyapısı uluslararası esaslara ve ihtiyaçlara göre geliştirilmesi (GTB, 2012:34) olarak sıralanabilir.

Yazarın notu: Bu tebliğde ülkemizde balıkçılık Tarım Sektörü bünyesinde bir alt sektör/kol olarak tanımlanmakta ve tüm resmi kuruluşlardaki düzenlemelerde bu oluşum altında ortaya konulmaktadır. Bunun ne ölçüde sağlıklı bir uygulama olduğu kuşkuludur. Konuya şu şekilde açıklık getirmek olasıdır.

Türkiye’de balıkçılığa Tarım Sektörü bünyesinde yer verilmiştir. Bu nedenle tebliğde yapılan tüm bilgilendirmeler de bu çerçevede düzenlenmiştir. Oysa uluslararası platformda durum böyle olmayıp ülkemizin bu uyumsuzluğu dikkat çekicidir. Çünkü Avrupa Birliği tarımı ve balıkçılığı ayrı sektörler olarak tanımlamaktadır. Bu nedenle AB’nin birbirlerinden bağımsız hem “Ortak Tarım Politikası” hem de “Ortak Balıkçılık Politikası” bulunmaktadır. AB bünyesindeki Ortak Balıkçılık Politikası 1983 yılında yürürlüğe girmiştir. Bu politikanın esası hem balıkçılığa hem de AB entegrasyonunu etkileyen yasal, politik, ekonomik, sosyal ve çevresel faktörlerin bir kombinasyonunu yaratmaktadır.

Türkiye’nin balıkçılığı Tarım Sektörünün bir alt kolu olarak benimsemesi uluslararası arenada kabul görmeyecek bir uygulamadır. Haliyle ülke olarak bu uyumsuzluktan kendimizi arındırmak zorundayız.

TEŞEKKÜR

Bu çalışma esnasında veri desteği sağlayan başta Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Su Ürünleri Genel Müdürlüğü, Tarım Reformu Genel Müdürlüğü, İl Müdürlüğü yetkililerine ve su ürünleri kooperatif başkanları ve üyelerine teşekkür ederim.

KAYNAKLAR

- Akyol O., Ceyhan T., Ünal V., (2006), "Marmara Bölgesi Su Ürünleri Kooperatif Ve Derneklerinin Lüfer Balıkçılığındaki Rollerini", **Ege Üniversitesi Su Ürünleri Dergisi**, C:23, S:3-4, s: 379-383
- Arısoy, Süleyman (1974), "Türkiye Su Ürünleri Kooperatifleri Hareketinin Stratejisi Ne Olmalı II?" **Balık ve Balıkçılık**, C:22, S:4, s:23-25.
- Bilecik, Nezih (2012), Medeniyet Tarlasından Marş Marşla Geçenler (Denizler Çölleşmeden Balıklar Yok Olmadan), Bio Ofset, İstanbul
- Çıkin, Ayhan; Elbek, Ahmet Göker (1991), "AT (Avrupa Topluluğu) Ülkelere Ve Türkiye'de Su Ürünleri Kooperatifleri", **Eğitiminin 10. Yılında Su Ürünleri Sempozyumu**. 12-14 Kasım 1991 İzmir, 166-179
- Doğan, Kadir (1997), "Su Ürünleri Sektörü Türk Ekonomisinin Neresinde?" **Su Ürünleri Mühendisleri Derneği Yayın Organı SÜMDER** Ekim- Aralık 1997 C:1, S:1, s:15-20
- Doğan, Kadir; Timur Metin (2010), "Balıkçılık Sektöründe Su Ürünleri Kooperatiflerinin Rolü ve Örgütlenme Yapıları" **Türkiye IX. Tarım Ekonomisi Kongresi Kitabı**, C:2, s:854-861. 22-24 Eylül, 2010 Şanlıurfa
- DPT, (1989), Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı [Su Ürünleri ve Su Ürünleri Sanayii Özel İhtisas Komisyonu Raporu](#). Ankara
- DPT, (2001), Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı [Su Ürünleri ve Su Ürünleri Sanayii Özel İhtisas Komisyonu Raporu](#). Ankara
- DPT, (2007), Dokuzuncu Kalkınma Planı: Balıkçılık Özel İhtisas Komisyonu Raporu. Ankara
- GTB, (2012), "Türkiye Kooperatifçilik Stratejisi ve Eylem Planı 2012-2016" Gümrük ve Ticaret Bakanlığı Kooperatifçilik Genel Müdürlüğü, Ankara
- GTHBSÜGM, (1975), 1973 Yılı Su Ürünleri Kredileri ve Kooperatifleri Araştırması, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Su Ürünleri Genel Müdürlüğü Yayın No: 2, Ankara

- GTHB, (2009), Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Tarım İl Müdürlüğü Kayıtları
- GTHB, (2013), Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Tarım İl Müdürlüğü Kayıtları
- GTHB, (2015), Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Tarım reformu Genel Müdürlüğü Tarımsal Örgütlenme Kayıtları (BİMER cevabı)
- Karademir, Metin (2012), “Su Ürünleri Kooperatiflerinde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri: İstanbul İli Örneği” Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul
- TEDGEM, (2010), Teşkilatlanma ve Destekleme Genel Müdürlüğü (TEDGEM) Kayıtları. <http://www.tedgem.gov.tr/takooperatif.htm> Erişim 20.01.2010
- TEDGEM, (2012), <http://www.tedgem.gov.tr/takooperatif.htm> (20.01.2012)
- Timur, Metin (2002), “Su Ürünleri Mevzuatında Kooperatifçilik” **Tarım ve Köyişleri Bakanlığı İstanbul Tarım Dergisi**. S:80, s:16-19
- Timur, Metin; Doğan, Kadir (2003), “A Model Study on the Role of Istanbul Fish Cooperatives at Turkish Fisheries” **Tr. J. Marine Sci.** C:9, S:1, s:69-80
- TOBSÜDB, (1982), 1980 Yılı Türkiye Su Ürünleri Kooperatif ve Birlikleri Araştırması. Tarım ve Orman Bakanlığı Su Ürünleri Daire Başkanlığı Yayın No: 11, Ankara
- TÜİK, (2009), Su Ürünleri İstatistikleri Fishery Statistics, Türkiye İstatistik Kurumu, Ankara
- TÜİK, (2013), Su Ürünleri İstatistikleri Fishery Statistics, Türkiye İstatistik Kurumu, Ankara
- TÜİK, (2014), Ekonomik Göstergeler 2014/III, Türkiye İstatistik Kurumu, Ankara
- Ünal, Vedat; Yercan, Murat (2006), “Türkiye’de Su Ürünleri Kooperatifleri ve Balıkçılar İçin Önemi” **Ege Üniversitesi Su Ürünleri Dergisi**, C:23, S:1-2, s:221-227.
- Ünal V., Göncüoğlu H., Yercan M., (2009), **Ege Kıyıları Su Ürünleri Kooperatifleri**, Su Ürünleri Kooperatifleri Merkez Birliği Yayınları, Yayın No:1 ISBN:978-605-60880-0-1, Ankara
- Yavuz, Fahri (2005), Türkiye’de Tarım. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Ankara

Yercan, Murat (2007), Türkiye ve Avrupa Birliğinde Tarımın Örgütlenme Deseni ve Tarımsal Kooperatifler. Tarım Ekonomisi Dergisi, C:13, S:1, s:19-29

Yılmaz S., Erdilal R., Kebapçioğlu T., (2009), “Su Ürünleri Sektöründeki Ekonomik Organizasyonlardan Üretici Birlikleri”, **Akdeniz Üniversitesi, Ziraat Fakültesi Dergisi**, C:22, S:2, s:223–232

<http://www.surkoop.com/iller.aspx?BBD=www.surkoop.com,>
18.02.2015)

http://www.tarim.gov.tr/_/TRGM/Duyuru/233/Tarimsal-Orgutlenme-Tablosu-31-12-2014 (15.01.2014)

<http://www.tarim.gov.tr/sgb/Belgeler/SagMenuVeriler/TRGM.pdf>
(15.01.2014)

[www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=2032,](http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=2032) (03.02.2015)

(Küreselleşme Sürecinde Ekonomi-Siyaset-Toplum ve Kooperatifçilik. 21. Milletlerarası Kooperatifçilik Kongresi. 14-15 Mayıs 2015 Safranbolu-Karabük/Türkiye

*Bu makale 21. Milletlerarası Kooperatifçilik Kongresi’nde Bildiri Olarak Sunulmuş ve Bildiri Kitabında Yayınlanmıştır.
Editör Prof. Dr. Hikmet KAVRUK)*